

„Аристотел је учио да у васиони постоји непокретна ентелехија која све покреће и мисао је њен главни атрибут. Исто тако ја сам уверен да је цео космос оједињен како у материјалном, тако и у духовном погледу. Постоји у васиони неко језгро откуда ми добијамо сву снагу, сва надахнућа, оно што нас вечно привлачи, ја осећам његову моћ и вредности које оно емитује целој васиони и тиме је одржава у складу. Ја нисам продро у тајну тог језгра, али знам да постоји и када хоћу да му придам какав материјални атрибут, онда мислим да је то СВЕТЛОСТ, а када покушавам да га схватим духовно онда је то ЛЕПОТА и САМИЛОСТ. Онај који носи у себи ту веру осећа се снажан, рад му чини радост, јер се и сам осећа једним тоном у свеопштој хармонији.“

Н. Тесла

Никола Тесла

"ЧУДЕСНА 1905"

Објава серије научних радова у
"Аналима физике" (*Annalen der Physik*):

1. О једном хеуристичком гледању на произвођење и трансформацију светлости
2. О кретању—захтевано од стране Молекуларне кинетичке теорије топлоте—малих честица суспендованих у непокретној течности
3. О електродинамици покретних тела (Увод у Специјалну теорију релативности)
4. Да ли инерција тела зависи од његовог енергетског садржаја? $E = mc^2$

Милева Марић
Ајнштајн

Приједор, 3 - 28. фебруар 2022.

Милева Марић Ајнштајн (1875 - 1948.)

1875. Научница, истраживачица, математичарка и физичарка, Милева Марић (удато Ајнштајн), са урођеном хромомшћу, рођена је у Тителу (тадашња Аустроугарска) у богатој војвођанској породици. Породична кућа Марића у Новом Саду, у Кисачкој улици бр. 20, данас је под заштитом државе.

1886. По завршеној основној школи у Руми (1882-1886.) уписује се у Вишу девојачку школу у Новом Саду.

1888. Прешла у гимназију у Сремској Митровици, где је матурирала 1890. као најбоља у разреду из математике и физике.

1890. Похађа Краљевску српску школу у Шапцу. Када се преселила у Загреб, добила је посебну дозволу да би ишла у школу у коју су ишли само дечаци. Имала је снажну подршку оца у свом основном и каснијем, универзитетском школовању.

1896. Милева матурира у Савезној медицинској школи у Берну. На лето уписује студије медицине на Универзитету у Цириху. У октобру се пребацила на Државну политехничку школу на студије математике и физике. Као једина девојка на Одсеку за физику и математику одлази у Швајцарску на студије циришког Политехникума. Интересантан је податак да је на Универзитету у Цириху, у периоду између 1864-1872, студирало око две стотине девојака из Швајцарске, Немачке, Аустрије, Енглеске, Америке и Русије, што сведочи о "отворености" и доступности образовања на циришком универзитету на којем је "студенткиња из Каћа" упознала три године млађег колегу, а касније и супруга Алберта Ајнштајна. О почецима љубавне везе Милеве Марић и Ајнштајна највише се сазнало из писама објављених 1896. године. Ајнштајнови родитељи противили су се тој вези јер је Милева била старија од Алберта, а притом није била Јеврејка.

1896. Милева Марић била је тек пета жена која је уписана на циришки Политехникум (Eidgenössische Technische Hochschule Zürich). Један семестар проводи у Хајделбергу где је слушала предавања Филипа Ленарда (Пхиллип

1900. Милевин успех на студијама почиње да слаби, те не успева да дипломира из два покушаја. Поједини извори правдају Милевин неуспех несугласицама са професором Вилхелмом Вебером (Вилхелм Едуард Вебер), као и емотивним проблемима.

1901. Алберт пише Милеви како ће бити срећан када заврше рад о релативном кретању, док се у њеним писмима говори о свакодневним стварима. Треба напоменути да од 54 сачувана писма, писана у периоду 1897-1903, чак 43 су Албертова, док је свега 11 Милевиних.

1902. Милева рађа ванбрачну кћерку Лизерл (Лиесерл) чија се судбина не зна. Превлађује мишљење да је дата на усвајање, док други наводе да је највероватније умрла од шарлаха.

1903. После удаје у Берну, Милева се у потпуности посвећује мужу и деци. Потом рађа синове Ханса Алберта и Едуарда Тетеа који су показивали знаке менталног поремећаја. Оболео од шизофреније, Едуард је преминуо 1965. у азилу за умоболне у Швајцарској у ком је умрла и Милевина сестра Зорка. Пример научне сарадње брачног пара какав су били Милева и Алберт један је од најконтроверзнијих. Милевина преписка са Хеленом Савић (рођена Кауфлер) и Миланом Бота, као и писма унуке Евелин Ајнштајн која су изнета у јавност 1922. године, највише говоре о потенцијалном Милевином научном доприносу у теоријима Алберта Ајнштајна.

1905. Објављена 4 Ајнштајнова чланка који представљају основе модерне физике, позната као *Annus Mirabilis*, у научном часопису "Аннален дер Пхусик". Руски физичар Абрахам Јофе) тврдио је да се на једном од радова објављених 1905. године, поред презимена Ајнштајн, налазило и презиме Einsten-Maritu које се нигде више не помиње. Мариту је тумачено као мађарска транскрипција презимена Марић. Амерички физичар Џон Стечел тврди да су писма у којима Ајнштајн говори о "нашој теорији" и "нашем раду" писана у студентским данима, бар четири године пре 1905. године. Такође, Милевина пријатељица, Милана Бота, изјавила је да је Милева активно учествовала у Ајнштајновом раду. Милевин и Ајнштајнов син, Ханс Алберт, после смрти својих родитеља у писмима је саопштио да је мајка помагала оцу у решавању математичких проблема и прорачуна,

али је идејно-креативни део био Ајнштајнов, премда је познато да у теорији релативитета није било неких значајних математичких проблема.

1905. У писму пријатељици Хелени Савић, Милева пише: "...ми смо написали рад по коме ће мој муж бити познат целом свету. Милева је свој однос са Ајнштајном, као и своје успехе и научне доприносе, доживљала као "*ein Stein*" ("један камен").

1911. Породица Ајнштајн сели се у Праг, где је Алберт постављен за редовног професора на Универзитету Карл-Фердинанд. Милева је прелазак тешко доживела јер је као Српкиња била осетљива на напетости између Немаца и Чеха са којима се, као Словенка, идентификовала.

1914. Добивши престижно место у Пруској краљевској академији у Берлину, Ајнштајн, после љубавних превара, нарушеног брачног односа и заједничког живота, жени са својом рођаком Елзом, оставља Милеву у Цириху знатно нарушеног здравља.

1915. С обзиром на Милевин и Ајнштајнов растанак и лоше односе, после 1914. године искључена је свака могућност Милевиног научног доприноса Ајнштајновим теоријама.

1919. Брачни пар Марић-Ајнштајн разводи се и званично 14. фебруара 1919. године.

1921. Новац који је Ајнштајн добио од Нобелове награде за откриће фото-ефекта даје Милеви као део договора приликом развода. Милева се касније издржавала од часова математике.

1930. У раним двадесетим годинама, сину Едуарду Тетеу дијагностификована је шизофренија.

1938. Милеви умире сестра Зорка, а старији син Ханс Алберт одлази у Америку са својом породицом. Милева остаје сама са својим млађим сином у Швајцарској.

1948. Милева умире у Цириху, 4. августа, од последица шлога. Сахрањена је на циришком гробљу Нордхајм. За њен гроб шира јавност је сазнала 2004. године заслугом Петра Стојановића, оснивача Меморијалног центра „Никола Тесла“ из Санкт Галена.

*„Вредан живоџа
је само онај живоџ
који је љроживљен
за друџе“*

А. Ајнџџајн

Мишева Марић Ајнџџајн

Приједор, 3 - 28. фебруар 2022.